

De tafel.

De directeur van het huis brengt mij met de lift naar de bovenste verdieping. Op die verdieping is zowel haar kamer, als de gemeenschapsruimte waar zij zo nu en dan zit. De mensen in het huis hebben zo hun beeld van haar, dat wordt mij tijdens de eerste minuten, nog in de lift, al duidelijk. Zo zijn ze er allemaal vrijwel zeker van dat je je man nooit met haar alleen moet laten. Je weet maar nooit, wordt mij giebelend verteld. Soms, als zij visite heeft en je over de gang loopt, kan het gebeuren dat je niet alleen de muziek van Bach en Mozart hoort... Ook ruikt het soms bijzonder in de buurt van haar deur. De mensen vertellen elkaar dat dit misschien wel de geur van wiet is, je weet wel dat spul wat heel duur is en waar je uiteindelijk gek van wordt.

Ik kom om kennis met haar te maken. In feite te laat, want ze woont hier al een half jaar. Maar goed je begrijpt wel hoe dat gaat, volle agenda en al dat soort dingen meer. Ach, als ik er een 'ton' mee had kunnen verdienen, dan was ik er waarschijnlijk al de eerste dag geweest. Hoe dan ook, ik ben onderweg. De directeur en ik gaan de lift uit. Ze blijkt niet op haar kamer te zijn. Wij lopen een gang door en komen in een donkere kille zaal. Kale wanden, een groot raam met een wit marmeren vensterbank, waarop een paar verlepte planten staan. In het midden staat een grote tafel, belegd met een paar plaatselijke krantjes van de afgelopen weken, vermengd met 'Story' en 'Privé'. In de hoek van de ruimte staat een televisie, waaruit de zoete klanken van een of andere soap komen, typisch Amerikaans, huilend met een mooi kapsel en een hoog stemmetje. Vanuit de kamer heb je uitzicht over de Eems en het wad. In de verte, aan de overkant, liggen kleine Duitse dorpjes en de chemo industrie van Emden. Verder wordt de horizon gedomineerd door prachtige wolken die helder afsteken tegen de blauwe lucht. Wij moeten ongeveer 15 meter lopen om bij de tafel te komen. Het tapijt is vaal-groen met bloemen, aan de tafel zit een vrouw.

Na de gebruikelijk begroeting, vraagt zij naar het doel van mijn bezoek. 'Wilt u weten wat of wie ik ben', vraagt zij mij. 'Soms heeft het een wel met het ander te maken natuurlijk', concludeert zij. Haar blik dwaalt van mij af naar buiten. Zachtjes mijmert zij: 'Zowel het één als het ander lijkt mij haast onmogelijk te vertellen'. Ik bekijk haar en zie een zorgvuldig opgemaakte, goed verzorgde vrouw. Wat mij bijzonder opvalt zijn haar drie gouden ringen om haar vingers, haar kleding die eerder bij een 40 jarige dan bij een 70 jarige past en vooral ook de blik in haar ogen, vriendelijk, zacht, maar tegelijkertijd onontkoombaar én haar open manier van reageren, onkwetsbaar in haar kwetsbaarheid. Ze begint te vertellen: 'Ik ben ongetrouwd. Je kunt wel zeggen dat ik het gemaakt heb. In mijn werkzame leven was ik directeur van een leuk bedrijf, een dochter van een Ameri-

kaans onderneming. Zat veel in het buitenland. Ach wat heb ik een geld binnengehaald, voor de zaak en natuurlijk voor mijzelf ook. Ik denk daar met veel genoeg aan terug.’ ‘U werkt alleen?’, vraagt ze. Als ik iets vertel over mijn collega's vertrouwt zij mij toe dat zij voornamelijk mannelijke collega's heeft gekend. ‘Voor mannen was het vaak moeilijk om mij als directeur te accepteren. Maar ja, dat was hun probleem. Ik ben in het leven nu eenmaal geworden zoals ik geworden ben én zoals ik mij door het leven heb laten maken, want natuurlijk heb ik mijn eigen keuzes gemaakt en keuzes maken betekent de consequentie van die keuzes dragen en dat heb ik gedaan. Wat dat betreft, de tijd die ik geleefd heb heeft als een beeldhouwer langzaam maar zeker mijn leven vorm gegeven. O ja, vroeger heb ik mij wel eens geschaamd voor mijn ‘ongetrouwd-zijn’. Hoe vaak heb ik niet te horen gekregen: ‘nog altijd niemand?’ Vooral vrouwen hebben mij dat vaak gevraagd. Ik heb heel wat pogingen tot koppeling moeten overleven, alsof er met mij iets mis was’.

Inmiddels dwalen mijn gedachten af en zit ik te overwegen of haar ‘alleen-zijn’ een bewuste keus of een lot is. Laat ik het haar vragen, zo bedenk ik. Maar voordat ik daaraan toe ben, de juiste vraag geformuleerd heb, vervolgt zij haar verhaal.

‘Ach ik begrijp het wel. Wij spiegelen ons leven vaak aan de reacties van mensen aan wie we ons iets gelegen laten liggen, ook als ze niet meer leven. Nou, in onze cultuur geldt dat de vrouw die geen levenspartner heeft gevonden, niet is geslaagd. En met dat beeld moet je dan op een of andere manier zien om te gaan. Kijk mijnheer, in een samenleving, waar door de politici het gezin als de hoeksteen van de samenleving wordt gepropagandeerd, heb ik mij als alleenstaande vrouw vaak buitengesloten gevoeld. Die samenleving typeert ons vooral in termen van wat wij niet zijn: niet getrouwd, niemand's levenspartner, geen moeder, niet aan de man gekomen, de egoïste die niet de moeite neemt het leven met anderen te willen delen. En dan hebben wij het nog maar niet over wat voor beelden mensen hebben omtrent het onderwerp seksualiteit. Die beelden spelen zich af tussen het beeld van het arme frigide vrouwtje en het losbandige hoertje, waarvoor je je man moet binnen houden’.

Ondertussen realiseer ik mij dat zij zelf nooit het woord ‘alleen’ heeft gebruikt. Ik kleur bij de gedachte dat mijn vraag mij op een dwaalspoor zou hebben gezet. Waarom gebruik ik het woord ‘alleen’? Mevrouw staat op van haar stoel en loopt, gesteund door haar rekje, naar het raam en kijkt naar buiten.

‘Ik heb geloof ik wel geleden onder die beelden. En over de vraag hoe die beelden mijn inzet hebben beïnvloed durf ik niet eens na te denken. Hoe dan ook, ik heb vaak aan

mijzelf getwijfeld, mijzelf geschaamd, met mijzelf geworsteld. Maar gedurende mijn leven ben ik aan dit gevecht ontgroeid, voorbijgegaan. Ik heb gezocht naar een invulling van mijn leven die overeenkomt met mijn eigenheid. Stiekem ben ik er trots op te behoren tot de groep van de eenpersoonshuishoudens, die inmiddels meer dan twee miljoen leden kent. Ik ben géén vrouw van een man, géén moeder van kinderen, maar wél mijzelf én dochter van mijn ouders. Overigens, wat betekent ouderschap eigenlijk? Wat hebben wij in onze groei niet te danken aan mensen die niet onze biologische ouders zijn? Maar genoeg daarover’.

Ik herhaal een element van wat zij het laatst gezegd heeft: ‘dochter van mijn ouders’

‘Pardon...’ zegt zij, zonder mij aan te kijken, ‘ja dat heb ik gezegd. Ik ben mijzelf én dochter van mijn ouders. Toen ik hier in het begin was heb ik wel eens wat over mijzelf verteld, maar dat heb ik snel afgeleerd. Zo betrouwbaar blijken mensen toch ook weer niet te zijn. Niet dat ik dat niet wist, maar ach, in een nieuwe situatie ga je niet per definitie van het slechte uit en per slot je moet de mensen toch ook een kans geven. Mijn vader zei altijd ‘vertrouwen geven wekt vertrouwen’ en dat is een waarheid als een koe, maar of dat in deze cultuur geldt betwijfel ik’. Met haar arm maakt ze een gebaar waarmee zij de ruimte van de kamer aanduidt.

‘Mijn vader en moeder hebben mij altijd vertrouwd en wanneer het eens mis ging en ik halverwege ‘de goot’ toch maar besloot om naar huis te gaan dan stond de deur altijd open. Verwijten kwamen er nooit, alleen maar een warm bed, schone kleren, eten en drinken, een knuffel. Niet te vergeten de extra vitamines, want ‘meid, meid wat heb je weer slecht voor jezelf gezorgd’ en zo werd ik dan weer opgepept, tot het thuis niet meer ging, de onrust weer de baas werd en ik weer zo nodig weg moest. Ik kan mij nog goed de blik in de ogen van mijn vader en moeder herinneren, ze zeiden dan niks, lieten mij weer gaan, maar hun ogen vertelden des te meer’.

Zij draait zich moeizaam om, kijkt mij aan. Ze vraagt of ik even bij haar wil komen. Wanneer ik naast haar sta pakt zij mijn hand. Haar zachte hand voelt warm aan, haar huid is gerimpeld. Samen kijken wij naar buiten. Ik zie de schepen op de Eems voorbij varen. De schepen die landinwaarts varen hebben het moeilijk, het is eb. Ternauwernood zie ik beneden mij een kind weg huppelen. Hij loopt naar zijn moeder met in zijn hand een bos narcissen, geplukt uit de gemeentetuin. Hij geeft het zijn moeder en samen lopen ze hand in hand weg.

‘Daar gaat het in het leven om’, zegt ze tegen mij. ‘Als je ouder wordt kan je bloemen plukken uit de tuin van het leven en die delen met anderen’.

Het was een ogenblikje stil, een stilte die min of meer adembenemend was. Moest ik die stilte nu doorbreken of niet, hoe kan ik het best reageren, ik weet het niet.

‘Ooit zaten mijn moeder en ik samen in de tuin, tijdens een van mijn vluchtige bezoekjes. Plotseling zei mijn moeder, ‘kind, loslaten is het moeilijkst wat een mens heeft te doen’ en toen staarde zij een hele tijd voor zich uit en herhaalde heel langzaam ‘loslaten, ja’, stond toen op en liep met een wat gebogen rug de tuin in. Ze wilde niet dat ik haar ogen kon zien. Ik zal het nooit vergeten’. Ondertussen heeft zij mijn hand losgelaten en vervolgt haar verhaal.

‘Mijn ouders leefden in een totaal andere cultuur, zij hebben het kunnen opbrengen om mij door dik en dun trouw te blijven. Ik heb altijd gesympathiseerd met groepen die andere wegen lieten zien, zoals bijvoorbeeld de provo's, ik was toen nog dertiger en liep al tegen de veertig. Maar ook in mijn werk als wereldmens, dogma's bestonden voor mij niet, grenzen evenmin. Ik had alleen niet de rust om mij te settelen.

Als ik aan mijn ouders denk krijg ik soms rillingen en staan mijn huidharen overeind, of ik krijg een rood gezicht, zomaar op de meest onmogelijke momenten. Gedachten aan mijn ouders kunnen worden opgeroepen door niets, een enkel woord, een enkel geluid, een beeld, een geur soms. En dan zie ik ze staan, alsof ze in mijn herinnering tegen mij zeggen: kom maar, hou ons maar vast en vertel wat er is, ga jezelf niet uit de weg, praat maar van je af. Kom maar, alles kunnen wij aan, dus als je wilt schuilen, wilt huilen kom maar bij ons. Tja, dat zouden mijn ouders gezegd kunnen hebben.

Nu woon ik hier, ach u moet weten, ik heb een goed leven gehad, een leuke tijd, veel meegemaakt, met name de tijd dat ik in Amsterdam woonde en soms ook nog studeerde. Ik ben overal geweest, elk deel van de wereld kan ik je beschrijven.

Nu woon ik hier, ik kan niet meer lopen zonder looprekje. Ik ontdek meer en meer dat ik de rechtvaardiging van mijn bestaan niet langer kan zoeken in het vergankelijke. Wie dat wel blijft doen, is ten dode toe opgeschreven. In de blikken van de mensen hier in huis zie ik de ogen van de samenleving. Daar kan ik wel aan voorbijgaan, maar aan mijn herinneringen niet. Nu ik zelf ouder ben en hier woon begin ik meer en meer te begrijpen wat mijn ouders hebben meegemaakt. Zij hebben mij nooit een verwijt gemaakt, zij hebben mij verdedigd bij hoog en bij laag, bij de burens en de kerk, daardoor kwamen ook zij geïsoleerd te staan. Ze hebben altijd in mij geloofd, onvoorwaardelijk. Zij waren het die mij altijd bevestigd hebben bij al mijn twijfelend zoeken. En ik? Ik kwam wel eens een keertje bij hen langs, als het mij uitkwam en zeker niet in het bijzijn van mijn vrienden, want daar konden zij toch niet mee praten. Mijn ouders heb ik nooit gedeeld met mijn sociaal netwerk. Ik schaamde mij voor mijn ouders omdat zij niet beantwoordden aan de pseudo-intellectuele normen van mijn samenleving, zoals ik niet beantwoordde aan de

normen van de samenleving. Ik heb nu geleerd dat wanneer je je identificeert met het stoffelijke, je in feite alles kwijt raakt!

Het wordt weer stil. Langzaam en bedachtzaam vullen haar woorden de zinnen. Haar verhaal krijgt ogen die mij aankijken en mij uitnodigend meenemen in haar wereld, terwijl ik op een merkwaardige manier ook verbonden word met mijn eigen wereld. Ook mijn ouders komen in beeld; wat heb ik voor hen betekend en zij voor mij? Van wie leerde ik het meest, wie heeft mij geholpen en wie helpt mij om te worden die ik ben? Bloemen plukken en die delen... Het enige wat ik kan doen is luisteren en leren.

Zij kijkt uit het raam over de door de zon beschenen watervlakte, de dijk en het gemeentelijk plantsoen, waar kinderen met een hond spelen. Een ouder echtpaar maakt een wandeling. Nog steeds hangt de geur van het voorjaar in de lucht. Alsof het lichamelijke gestalte krijgt in deze kille kamer.

‘Mijn moeder sprak over loslaten. Het hele leven is gericht op een proces van ontmanteling, op het leren je eigen naaktheid onder ogen te komen, op loslaten in relatie. Mijn ouders zijn de enigen geweest die mij geleerd hebben dat echte liefde onbaatzuchtig is. Waar ben ik eigenlijk mee bezig geweest? Ik bedeelde mijn ouders met de vaak bedorven schamele restjes van mijn vrije tijd. Dit is iets waar ik niet aan voorbij kan groeien, dit blijft’.

‘Mijn ouders? Ze zijn al jaren geleden een maand na elkaar gestorven, moeder het laatst. Bij het overlijden van moeder ontdekte ik dat er in plaats van twee graven, drie waren gekocht... ook eentje voor mij’.

Frits Postema, Krewerd 12 augustus 1999